

22è Premi Atrapallibres

Tot sol a la ciutat

Guia de lectura a càrrec de Paula Jarrin

Fitxa

Autor: David Nel-lo

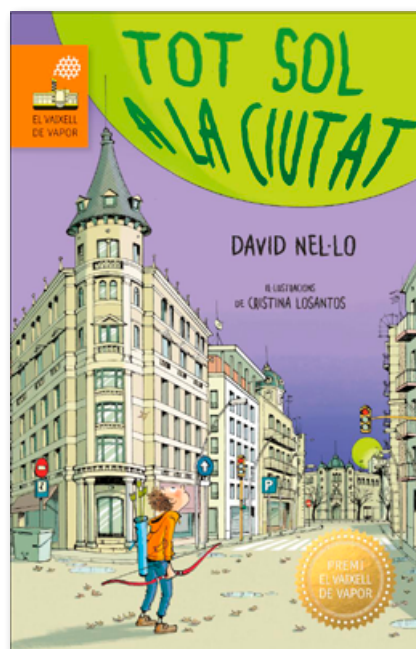
Il·lustradora: Cristina Losantos

Lloc d'edició: Barcelona

Editorial: Cruïlla

Col·lecció: El Vaixell de Vapor

ISBN: 9788466160056

Resum

Les nits de tempesta poden ser llargues, intenses, ens poden fer una mica de por o no, però la nit de la tempesta que viu el Dante és la que ho canvia tot. Un tro ressona enmig de la nit, el Dante obre una mica un ull i continua dormint, però en despertar-se no se sent res: ni la família fent l'esmorzar, ni la germana preparant-se per anar a l'escola, ni cap soroll que entri per la finestra. Res de res. Està tot sol la ciutat. Surt de casa i cap dubte: a Barcelona, la ciutat del Dante, no hi ha ningú. El Dante té tota la ciutat per a ell solet, i sí, ara comença una gran aventura.

Autors

David Nel-lo (Barcelona, 1959), com el Dante, va néixer a Barcelona, però no sabem del cert si cap dia ha tingut la ciutat tota sola per a ell. El que sí que sabem és que escriu molt, tant que té més d'una cinquantena de llibres publicats, tant per a infants i joves com per a adults. I ha rebut molts premis, entre ells el Premi Vaixell de Vapor per *Tot sol a la ciutat* l'any 2025. A casa seva deu tenir un bon espai per posar-los tots: el premi Edebé, el Folch i Torres, el Gran Angular i el premi Sant Jordi. I voleu saber una curiositat? David Nel-lo és músic i toca la flauta.

Cristina Losantos (Barcelona, 1960). Des de l'any 1985, un cop va acabar la carrera de Belles Arts, Cristina Losantos va començar a dibuixar i no ha fet ni una petita pausa. Podem trobar les seves il·lustracions en ben bé un centenar llarg de llibres, i també en revistes com *El Tatano* i *Cavall Fort*. Ha rebut molts premis, entre els quals destaquen el premi Maria Rius o el Junceda. El seu estil és molt reconeixible, i el que més curiositat desperta és tot el que es pot amagar en una il·lustració. Cristina Losantos pot dibuixar ciutats, infants, animals i tot allò que et puguis imaginar.

Alguns elements interessants de l'obra

Els títols dels capítols

Estem davant d'una obra organitzada en capítols, un total de 21, al llarg dels quals anirem descobrint tota l'aventura del Dante. Els títols de cada capítol ens situen dins la trama, com un petit resum d'una única línia:

- «Capítol 1. En el qual el Dante es troba sol a la ciutat»
- «Capítol 2. En el qual el Dante descobreix la primera esfera verda»

Aquesta forma de presentar i endreçar l'aventura del Dante ens connecta directament amb el *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe, publicat per primera vegada l'any 1719 i que narra el naufragi i l'aventura de supervivència de Robinson. Aquesta obra clàssica d'aventures també s'organitza en capítols encapçalats per una fórmula que reprèn el *Tot sol a la ciutat*. Per exemple, el primer capítol porta per títol «En el qual es narren les primeres aventures de Robinson Crusoe».

A partir dels capítols podem anar observant la trama i fer les primeres suposicions del que anirà succeint.

El narrador

Tot sol a la ciutat està narrat en una tercera persona que tot ho sap, és un narrador omniscient.

«El Dante no era un nen que s'acokinés fàcilment, i això era una cosa bona, sobretot en un cas com aquell» (p. 15).

I a més, ens trobem amb un narrador que va deixant rastres de què passarà però sense avançar cap situació. A la frase anterior, que és l'inici del llibre, el narrador ja s'ha encarregat de: 1) explicar-nos com és el Dante, un infant valent, decidit i amb pocs temors; 2) a qui alguna cosa li passarà, perquè diu «en un cas com aquell», fent ja una clara referència a l'aventura que estem a deu línies de descobrir.

Aquí sí que tenim una diferència amb *Robinson Crusoe*, que està narrat en primera persona.

Els personatges (o la falta de personatges)

Aquest llibre presenta un repte per a l'escriptor: tenim una novel·la on hi ha un personatge principal, el Dante; un personatge secundari molt necessari, el Leo, però que és un gos i actua com a tal, no està humanitzat i s'incorpora a la trama al capítol 7 (en el qual el Dante troba un amic), i la resta els tenim captius dins d'unes esferes verdes, fora de les quals no es poden comunicar. Aquesta situació demana un esforç tant en l'aspecte narratiu com en la trama, ja que només un personatge es carrega tota l'acció a l'esquena. Aquest fet és destacable: descobrir tota una acció, mirar el que té a la vora només amb uns ulls. I aquesta solitud del personatge és determinant per a la trama.

Marc narratiu: la ciutat

L'escenari d'aquesta novel·la és inequívoc; en tot moment sabem que som a la ciutat de Barcelona:

El Dante va baixar els últims tres graons que el separaven de l'entrada de l'edifici, i va estirar cap avall la maneta de la porta de fora. Ells vivien al centre de Barcelona, al carrer de Jovellanos, número 9, que gairebé feia cantonada amb el carrer de Pelai. [...] Normalment, en aquella hora, al barri sempre hi havia molta agitació. La gent que s'afanyava cap al mercat de la Boqueria o cap a la plaça de la Universitat, camí de la feina» (p. 12).

Una novel·la per caminar al costat del Dante per la ciutat de Barcelona o per descobrir els seus límits (o la falta de límits). També criden l'atenció els escenaris escollits, que no sempre són els més turístics de la ciutat, sinó els més viscuts pels barcelonins i barcelonines: els parcs, l'espai del centre de la ciutat, el mercat de les places de Castella o de Vicenç Martorell.

El final

Fem un salt des de l'inici —els personatges, la ciutat— i posem els peus directament al final de la història. Si us plau, llegiu aquesta guia un cop hàgiu acabat l'obra, que no volem fer-vos cap avançament. Sense cap mena de dubtes, el final d'aquesta aventura és inesperat (o això és el que a moltes de les lectures de la comissió de valoració de l'Atrapallibres ens va semblar). El final, abrupte, precipitat i que gairebé us agafarà, desitgem, amb el peu canviat, arriba i ho canvia tot. És sorprenent, i en cap moment el narrador ens n'avança cap pista. Sí que en trobareu petges gràfiques: a l'inici del capítol 20, «En el qual el Dante...», hi trobareu una esfera de color vermell, un toc d'atenció que ens deixa la il·lustradora.

I un cop tenim l'avís ens capbussem en el final de la història i descobrim el quid de la qüestió, cosa que ens permet tornar a fer un ràpid recorregut per la història ja llegida buscant els senyals a la llum de la nova informació.

Possibles propostes per a una presentació suggerent de l'obra i la seva mediació:

ABANS

Quants personatges calen per explicar una història?

Aquesta és una pregunta literària de resposta difícil o impossible. Un? Dos? Tres? La literatura és tan generosa i acollidora que suporta tot el que un bon autor o una bona autora proposi.

Per tal que porteu exemples a l'aula, us proposem àlbums il·lustrats amb un, dos, tres o múltiples personatges per explorar i posar la lupa de mirar en aquest aspecte literari.

- Un únic personatge principal

Guaraçú de Ricardo Alcàntara amb il·lustracions de Maria Rius i editat per Bindibooks.

- Dos personatges principals però molt acompanyats de secundaris

La Treva de Toni Galmés editat per La Galera.

- Tres personatges principals

Los Bacon Brothers, de Davide Cali, il·lustrat per Ronan Badel i editat per Astronave.

- Múltiples personatges protagonistes

El carnaval dels animals, de Marianne Dubuc editat per Joventut.

Podeu analitzar els àlbums i fer un petit quadre per cada àlbum:

	Personatge 1	Personatge 2	Personatge 3
Acció que realitza			
Característiques			
Ajuda a resoldre el problema inicial?			

La ciutat de Barcelona

La novel·la té com a escenari únic la ciutat de Barcelona. El Dante viu al centre de la ciutat, a tocar de la plaça de la Universitat i de la plaça Catalunya, al carrer Jovellanos número 9 (gairebé cantonada amb carrer Pelai). I durant tota aquesta aventura, el Dante explora molts espais de la ciutat:

- La plaça de la Universitat
- La plaça Catalunya
- Les Rambles, a tocar de la font de Canaletes
- La plaça de Castella
- La plaça de Vicenç Martorell (on troba l'esfera verda on hi ha la seva família)
- El carrer Ramelleres
- La plaça de Sant Galdric
- La ronda de Sant Antoni
- El parc de la Ciutadella
- Les Drassanes
- El passeig Colom
- El límit sud de la ciutat, allà on Barcelona limita amb l'Hospitalet de Llobregat
- El límit nord de la ciutat: el Tibidabo

I ens explica: «Allà lluny, molt lluny, es veia la claror platejada del mar, que brillava, bonic i blau. En canvi, si dirigien la mirada cap a la seva dreta, hi havia un punt, que coincidia amb el Llobregat, on s'acabaven els edificis i les carreteres, on s'acabava tot. El mateix passava a l'altre extrem, a la seva esquerra; més enllà del Besòs, hi havia una vacuïtat total» (p. 56 i 57). Per a qui no conegui la ciutat o per a qui hi visqui però hi hagi espais que mai no ha visitat, el periple del Dante pot quedar menys atractiu, i per això us convidem a fer com el nostre protagonista: desplegar un plànol de Barcelona (podeu descarregar-vos-en diversos a la pàgina web de l'Ajuntament: <https://ajuntament.barcelona.cat/mapes-imprimibles/ca/>) i tenir una primera presa de contacte amb la ciutat.

DESPRÉS

El Leo, un protagonista secundari silenciós (i necessari)

Tal com us mencionàvem al principi d'aquest guia, no és fàcil fer una novel·la amb un sol personatge principal i que a més visqui una gran aventura. Però l'autor fa que tinguem un personatge secundari molt necessari tot i que no badi boca: el Leo. Com a bon gos, no té ni una línia de text, no pot respondre a cap pregunta que li faci el Dante, però és un escuder fidel. Resseguint aquesta forma d'acompanyar el nostre heroi aventurer (un personatge secundari que pugui fer costat al nostre protagonista, però que no l'ajudi a prendre cap decisió) us convidem a un petit joc literari:

Si poguéssiu fer entrar un nou personatge secundari a la trama:

- En quin moment ho faríeu?
- Quin tipus de personatge seria?
- En quin moment desapareixeria?

Us animem a reescriure un o dos capítols amb aquest nou personatge, presentant-lo, fent-lo interactuar amb el Dante i traient-lo de l'aventura. Escriptors i escriptores per un dia!

Connexions

Aquest llibre és un preciós i modern homenatge al clàssic de Daniel Defoe *Robinson Crusoe*, tant per la forma de presentar la trama del llibre, en capítols que tenen un petit títol descriptiu que comença per la fórmula «en el qual...», com per la supervivència del protagonista.

També hi ha clares diferències: Robinson ha de sobreviure en una illa deserta, i el Dante, a la ciutat. Us convidem a llegir alguna versió adaptada de *Robinson Crusoe* o a buscar informació sobre el llibre i fer una primera incursió en la literatura comparada. Quins elements literaris són semblants entre les dues obres? I quins són totalment oposats? Exploreu l'organització de les obres, els inicis i els finals, els personatges (les seves característiques, com l'edat, el lloc de naixement, les qualitats), els escenaris, l'època en què passa l'acció i el final.

I us deixem una última pregunta: coneixeu cap més novel·la inspirada en el personatge de Robinson Crusoe?

Final alternatiu

Un cop llegida la novel·la i sabuda quina és la causa per la qual el Dante es queda tot sol a la ciutat:

«—Hola, soc en Krapek-2, i, abans que res, deixa'm que et felicit, Dante, has resultat ser un gran personatge en el meu joc. Pensa que mai havia arribat fins a un nivell tan alt en una sola partida» (p. 110).

Un final no només precipitat, sinó també inesperat, oi?

Pel que fa al desenllaç us proposem dues variacions d'una mateixa proposta:

- a. El Dante ja ha demostrat que és un jugador d'alt nivell. Et proposem que li posis nous reptes dins del joc *Tot sol a la ciutat*. Fes com en Krapek-2, reinicia la partida des del moment del rugit salvatge de la lleona a l'estació de França i busca un nou repte per al Dante. No t'oblidis de posar en quin lloc de la ciutat passa, quin serà el nou repte i com es resoldrà.
- b. Si el que viu el Dante no fos un joc, com t'imagines el final de la novel·la? Us proposem que torneu a l'estació de França just en el moment que la lleona rugeix i escriviu un final alternatiu a la novel·la.

Preguntes especials

- Aquesta novel·la, es podria desenvolupar en un altre escenari? Per què?
- En quin moment històric passa l'acció? Quines són les pistes que t'ho fan pensar?
- Per què creus que l'autor pren la decisió de deixar absolutament sol el Dante, sense cap familiar amb qui pugui parlar?
- Quan vas descobrir la coberta i el títol de l'obra, què pensaves que passaria?
- Podries escollir una il·lustració com la teva favorita? Per què?
- Quin element és el que menys t'ha agradat? Per què?
- Què t'ha sorprès més de tota la novel·la?
- Què és el que destacaries del final? T'ha semblat un bon final o no? Per què?

- La il·lustradora Cristina Losantos amaga referències literàries i quotidianes a les seves il·lustracions. Quines podries mencionar, per exemple en la imatge final?

